ראדאמער-קעלצער לעבן

היינט 8 זייטען.

Radom, Piątek 27 Czerwca 1930 r.

ראדאם. פרייטאג א' תמוז תר"צ

Redakcja i Administracja
Radom, Szwarlikowska 20.

Oddział w Kielcach.

אנאנסען - פרייז:
איין מילימעטער שורה: פארן טעקסט 40 גר.
" " " אין " 60 "
" " " נאכ'ן " 25 "
די 1-טע און לעצטע זייט ענטהאלטען 8 שפאלטען
אין טעקסט 4 "

Z intencji zaręczyn p.
Mani Fiszmanówny
z p. Pinkusem Ajzenbergem
najserdeczniejsze życzenie składają
Nahum Eisenberg
Izak Silbersteјn.

Z intencji zaręczyn mego kolegi i przyjaciela
P. Ajzenberga
z p. Manią Fiszmanówną
składam serdeczne życzenie
Gutek Tenenbaum.

Z intencji zaręczyn kolegi
Pinkusa Ajzenberga
z p. Manią Fiszmanówną
życzę wiele szczęścia w przyszłości i wiecznego zadowolenia.
Izrael Tenenbaum
Kielce.

צו די פערלאבונג פון אונזער קוזינקע
פרל' מאניא פישמאן
מיט ה' פיניע אייזענבערג קעלץ
ווינשען מיר די עלטערן פיל נחת און
דעם פערלאבטען פארל א גליקליכע צוקונפט.
מרדכי, ביילע פישמאן און קינדער
— ראדאם. —

דאנקזאגונג. דערמיט דריקען מיר אויס אונזער טיפסטען דאנק — דער ג' דירעקציע
פון זימנאזיום פרויען-גימנאזיום אין קעלץ
פאר די גוטע ערציהונג און אויסבילדען אונזער ל. טאכטער ראזיא
ביז צו דער שטופע פון בעקומען מאטורע.
מיט אכטונג יוסף גאלדשניידער און פרוי

מזל טוב
הערצליכע ווינשע צום פערלאבונג
פון אונזער ברודער לייב
מיט פרל' צעשי פעלדמאן פון ראדאם
ווינשען:
עלטערן, ברודער און שוועסטער
שעהנפעלד קעלץ.

צו דער פערלאבונג פון אונזער קוזין
פינטשע אייזענבערג
מיט פריילין פישמאן
ווינשען מיר גליק און צופרידענהייט
שלמה קאנער און פרוי.
קעלץ.

קומענדיגע וואך, דאנערשטאג ז' תמוז
פאלט אויס די זעקסטע יאהר-צייט
נאך אונזער אונפערגעסליכער, פערשטארבענער פרוי און מוטער

ריזעל רעזן נ. ע.

אין זעלבען טאג האלב צוועלף אין דער פריה וועט אויפ'ן בית-עולם
אבגעריכט ווערען אנ'הזכרה לזכרון נשמתה.
וועגען וואס מיר טיילען מיט אונזערע קרובים, פריינד און בעקאנטע.
מאן און קינדער.

מ. בוימאן א. יאבלאנקא
פערלאבט
ראדאם 22-טען טשערוויעץ 1930.

א הערצליכען מזל-טוב ווינשען מיר דעם גבאי פון מנין אחי-עזר
אין האנדווערקער-קלוב ה' ירמיה גאלדשטיין
צו דער האכצייט פון זיין ליבע טאכטער.
די גבאים און מתפללים פון מנין **אחי-עזר** אין ראדאם.

אנו משתתפים בצערך יחיאל למות עליך אביך
מרדכי פליגעלמאן נ. ע.
בעבודתך בעד תנועתנו תמצא נחומים.
הנהגת והקן
השומר הצעיר
ברדום.

ראש גדודנו יחיאל הננו משתתפים באסונך הקרה אותך למות עליך
אביך
בעבודתך בעד גדודנו תמצא נחומים.
גדוד הבונה
של **השומר הצעיר** ברדום

הננו משתתפים בצערם של נשיא - קהלתנו
מר צבי זאגייסקי ומשפחתו, מרת שמחה זאגייסקה
ומשפחת טוימאן למות עליהם בעלם, אביהם, אחיהם ודודם,
הנדבן, אחד משרידי הדור הישן, החסיד ועניו
ר' יעקב זאגייסקי ז. ל.
המקום ינחם אותם בתוך שאר אבלי ציון וירושלים.
שלטון ומועצת הקהלה היהודית
בקילצה.

דעם טיפסטען מיטגעפיהל די פאמיליעס זאגייסקי, טוימאן, ערליך
צוליב'ן טויט פון זייער טייערן און ליבען פאטער, ברידער און פעטער
ר' יעקב זאגייסקי נ"ע
דריקט אויס פאמיליע ראדאל קעלץ.

די „קללה" פון די פעלדער און די „געפאר" פון א גוטער גערעטעניש.

הגם ס'איז נאָך איצט יוני און מ'קען נאָך געגוי נישט וויסען ווי ס'וועט אויסקוקען דער וועטער אינ'ם קומענדיגען חודש, אָבער דאָך קען מען שוין כמעט זאָגען מיט א געוויסער זיכערקייט, אז פוילען שטעהט פאָר דער „געפאָר" פון א נייער... גערעטעניש...

ווי אויסטערליש און ווי ווילד אפילו די דאָז'גע ווערטער זאָלען נישט קלינגען, איז אָבער א פאקט, אז א פרישע גוטע גערעטעניש אויף די פוילישע פעלדער בעדייט נאָך א פערערגערונג פון דער איצט אויך גענוג צרה'דיגער עקאָנאָמישער לאגע פון אונזער לאנד, נאָך א מעהר טיפערער און געפעהרליכערער קריזיס ווי דער, וואָס מיר לעבען דורך איצטער.

לויט דער מיינונג פון פאַכלייט, וואַקסען אַצינד אלע-ליי תבואות אויף אונזערע היימישע פעלדער פשוט ווי אויף הייוען; דער רעגענדיגער מאי האָט נאָך מעהר בעגינסטיגט דעם באָדען נאָך דער קומענדיגער גערעטעניש. די זאַנגען, נישט נאָר וואָס זיי וואַקסען, נאָר זיי שיסען פשוט ארויס מיט א מעכטיגער קראפט פון דער מאַמע ערד; אָבער וואָס איז די מעולה, אז אז די טייערע געבענטשטע מזל-ברכה אויף אונזערע פעלדער, האָט איצט אלע אויסזיכטען זיך צו פערוואַנדלען אין א קללה.

די גוטע אויסזיכטען אויף די פעלדער האָבען נאָכמעהר אראָפּגעוואָרפען די פרייזען פון קאָרן, קארטאָפעל א. ד. גל.; דער פרייז פון קאָרן איז שוין ווייטער געפאלען ביז 2 גילדען א פוד און דער זול אויף קארטאָפעל איז ממש א לעגענדאַרער, וועלכען ס'געדענקען נישט, דוכט זיך, אונזערע זיידעס.

די זאַפּאַסען קארטאָפעל זענען אַזעלכע גרויסע, אז פון אייניגע לאַנדווירטשאַפטליכע פונקטען אין אייניגע וואָיעוואודסטוועס בעט מען זיך שוין באַלד מ'זאָל צונעמען די קאַרטאָפעל אינגאַנצען אומזיסט; אַ סך אינהאַבערס פון גרויסע קאַרטאָפעל-זאַפּאַסען בעטען זיך מ'זאָל זיי אויסליידיגען די קאַרטאָפעל-גריבער בחנם און זיי ווילען בלויז פערדינען די פורמאַנקע, וואָס ס'דאַרף קאָסטען דאָס אריבערפיהרען די קאַרטאָפעל אין די שטעדט.

פאַרוואָס די גאַנצע צרה האָט זיך אויסגעגאָסען אויף קאָרן און קאַרטאָפעל איז אויך נישט קיין חידוש: פוילען איז איינע פון די בעדייטענדיגסטע וועלט-פּראָדוצענטען אויף אָט די ערד-פּראָדוקטען, ליפערענדיג א שטאַרקען אַכט-חלק פון דער גאַנצער וועלט-פּראָדוקציע פון קאָרן.

און אָט אויך די דאָזיגע מאַסען קאָרן און קאַרטאָפעל האָט איצט פוילען קיין שום בעלנים נישט; דער אינערליכער מאַרק שלינגט איין בלויז א טייל פון דער פּראָדוקציע און אויסלאַנד וויל דעם עודף נישט קויפען, ערשטענס צוליב'ן וועלט-זול אויף תבואה בכלל, וואָס האַלט שוין אָן עטליכע יאָהר, און צווייטענס, צוליב מאָטיוון פון ריין פּאָליטישען כאַראַקטער.

די אלע מיטלען, וועלכע די רעגירונג האָט אָנגענומען אינ'ם לעצטען יאָהר, בכדי צו פערבעסערן די לאַגע פון אונזערע ערד-פּראָדוקטען, האָבען זייער צוועק נישט דערגרייכט; צווישען אַנדערען האָט אויך נישט דערגרייכט דעם ציל דער פּלאַן פון דער רעגירונג אויסצוטיילען ספּעציעלע הלוואות אויף ביליגע צינזען פאַר די גוט-בעזיצער, אבי זיי זאָלען נאָר לאָזען שטעהן זייערע תבואות נישט קיין אויסגעדראָשענע; די וואָס האָבען געפאָלגט אָט די עצה האָבען זיך נאָך ערגער ענטוישט, ווייל אויב פריהער האָט מען נאָך געקענט אָפּנעמען פאַר'ן מעטער תבואה עטליכע און צוואַנציג גילדען, קומט זיי איצט אויס צו פערקויפען די זעלבע מאָס תבואה פאַר 16—14 גילדען.

דערצו דאַרף מען אויך נישט פערגעסען, אַז די פּוילישע שטאָדט איז נאָך אַלץ א מפונקת און האָט ליב צו דערנעהרען זיך מיט ווייט-ברויט און מיט בולקעס. און נישט נאָר וואָס זי פערגרעסערט נישט דעם געברויך פון היימישען קאָרן, פערקלענערט זי איהם נאָך דורכ'ן כסדר'דיגען אריינפיהר פון אויסלענדישען ווייצען-מעהל, וואָס שלעפּט ארויס ביי אונז מאַסען וואַליוטע און בעגראָבט נאָכמעהר די פּרייזען פון די קאָרן.

נעמענדיג אין אַכט די אַלע אויבענגעבראַכטע מאָמענטען, קען מען דעריבער דרייסט קומען צום בעשלוס, אַז אויב דער איצטיגער וועלט-ווירטשאַפטס-קריזיס לאָזט זיך שפּירען אין פּוילען שטאַרקער ווי אומעטום, איז אין דער ערשטער רייה, שולדיג אין דעם קריזיס דער פּוילישער דאָרף: דער פּויער, וואָס בעקומט פאַר זיין גרויסער פּראַצע בלויז לעבערליכע גראָשענס, האָט אויפגעהערט צו זיין אַן אָפּנעמער פון אונזערע אינדוסטרי-אַרטיקלען, און פון דאַנען נעמט זיך, נאַטירליך, דער געוואַלדיגער קריזיס אין דער אינדוסטריע.

אַן אויסגאַנג פון אַזאַ מין טראַגישער לאַגע וואָלט מעגליך געווען אָדער דורך א שטאַרקער ירידה אויף די פּרייזען פון אַלע פאַבריק-אַרטיקלען, וואָס זאָל שאַפען א געוויסען גלייכגעוויכט צווישען די פּרייזען, וואָס הערשען אין דער אינדוסטריע און צווישען די מקחים אויף תבואות אָדער... דאָס פּאַראַדאָקסאַלסטע, אַז אויף די פּוילישע פעלדער זאָל, חלילה, אָנגעשיקט ווערען א טריקעניש, א היישעריק, אָדער אַן־אַנדערע נאַטור-צרה, וואָס זאָל אויפפרעסען און פערצערן די שפע פון דער גוטער מאַמע-ערד.

היות אָבער דער ערשטער אויסגאַנג איז נישט מעגליך אָהן א גרויסער רעדוקציע פון אַרבייטס-לוין, וואָס כ'האַלט בעדייט פרישע סאָציאַלע צוזאַמענשטויסונגען און דער צווייטער אויסגאַנג ליגט סיי-ווי נישט אין מענשליכע הענד, בלייבט מעהר נישט איבער ווי, קוקענדיג איצט אויף די פּראַכטפולע און אויפגעהענדיגע פּוילישע פעלדער, פרעגען זיך די פראַגע: בעדייטען זיי פאַר אונז א ברכה. אָדער, חלילה, א קללה?...

א סוחר.

טאג-בוך
פון א ראדאמער זעלבסטמערדער.

די אמאָליגע בעקאַנשאַפט מיט'ן ראדאמער פּולקאָווניק

מיינע צוויי טעכטער זענען שוין אויך געלעגען געבונדען און נאָר עפּעס א נס איז עס געווען, וואָס זיי האָט מען נאָך גאָרנישט געהאַט געטוהן. זיי האָבען שוין נישט געהאַט קיין כח צו וויינען און פאַר שרעק האָבען זיי פערגלייזט די אויגען און געלעגען ווי אין דער היהנער פּלעט, נישט וויסענדיג וואָס מיט זיי טהוט זיך. ווען מיין פרוי האָט זיי דערזעהן, איז זי ארויסגעפאַלען אויף זיי און מיט א אונמענשליכע קראַפט אַראָפּגעריסען פון זיי די שטריק און זיי נאָך גרויסע אַרבייט אָפּגעמונטערט. זיי זענען ביסלעכווייז געקומען צו זיך און דער פּולקאָווניק האָט זיי מיט אייגענע הענד אַרויסגעפיהרט פון דאָזיגען גיהנום.

די צעהנדליגער שטומע יודישע קרבנות, וואָס זענען געלעגען פערשפּאַכטעט מיט פערשטופּטע מיילער האָבען זיך געבעטען מיט די אויגען: ראַטעוועט אונז, נעמט אונז אויך אַרויס פון דאַנען, האָט רחמנות — און זייערע שטימע, פערצווייפעלטע, מיט בלוט-פערגאָסענע בליקען האָבען אויסגעדריקט דאָס געפיהל, פון אויפגעכאַפּטע הינד, וואָס קוקען מיט געוואַלדיגע קנאה אויף יענע גליקליכע הינד, וואָס זייערע גוטע בעלי בתים זענען געקומען זיי אויסקויפען פון היצעל, זייער טיראַן און מערדער.

מיין פרוי איז דורכגענומען געוואָרען פון צער און וועהטאָג און גענומען בעטען הילף אויך פאַר די איבריגע יודישע מיידלעך און פרויען, אָבער דער פּולקאָווניק האָט אין דער שטיל צו איהר א זאָג געטוהן מיט אויפרעגונג: —

— נישט אייער עסק. בעט נישט פאַר אַנדערע, דאַנקט גאָט, וואָס איהר און אייער מאַן און קינדער זענען אַרויס גאַנץ. באַלאַמוטעט דאָ נישט לאַנג, נאָר שנעלער, גיכער אַנטלויפט פון דאַנען און קוקט אייך נישט אום. האָרום, ביז וואָס ביז וואַן. קאָנט איהר און אַפילו אויך איך דאָ צעריסען ווערען אויף שטיקער. היינט איז מלחמה, די אַרמעע איז ווילד, — א [illegible] קומט אַלע צו מיר אין וואָהנונג. —

מיר זענען אַרויס פון דער קאָמענדאַנטור בעוואָפענט מיט טויטע אַנגסטען דערשלאָגען און דעדריקט, אַזוי ווי משוגע. דער פּולקאָווניק האָט אונז איינגעזעצט אין א אויטאָ און האָט

כ'בין א פרייער פויגעל.

(מאנאלאג פון א ראדאמער יוד, וואס איז בעפרייט געווארען פון גלות ווייב)

רבותי, יודען, וואס שלאפט איהר! לעבעדיג זאל זיין! טאנצט מיט מיר מיט פרייט אייך מיט מיין שמחה, אז מען פרייט זיך אויף פרעמדע שמחות, דערלעבט מען אייגענע שמחות.

וואס איז, צי א גלות-פאלק, וואס ווערט נאך א יאהרען-לאנגער אונטערדריקונג בעפרייט פון זיינע בעצווינגער, נאך גליקליכער איז צו א מאן, וואס ווערט נאך יאהרען-לאנגער פערשקלאפונג בעפרייט פון גלות-ווייב, און איצט... איצט שטעה איך פאר אייך, דער אייביגער שקלאף, דער אייביגער מערטירער א בעפרייטער, א דערלייזטער, א אינאפהענגיגער און צוזאמען מיט אלע בעפרייטע און דערלייזטע רוף איך אויס:

זאל לעבען די פרייהייט!

נידער מיט דער פערשקלאפונג!

זאל לעבען די זעלבסטשטענדיגקייט!

נידער מיט'ן ווייבער-גלות!

וואס, איהר ווייסט גארנישט פון מיין שמחה? איהר ווייסט גארנישט סארע גליק מיר איז געשעהן? מיר איז געשעהן א גליק, וואס ס'טרעפט נאר איין מאהל אין א יאהר — מיין ווייב איז שוין אויף יענער זייט ראגאטקע.

און א שר מיינט איהר, אז זי איז געפאהרען ערגעץ-וואו אויף א דאטשע מיט אנטיניובקע, וואס יעדען מאנטאג און דאנערשטאג זאל זי קענען קומען קיין ראדאם מיר מאכען א „ניעטספאדושאניקע" און מיך כאפען „נא גאראנבעם איטשינקו"? דאס מאל איז זי געפאהרען ווייט — קיין טשענסטאכאווינעק איז זי געפאהרען, דאקטוירים האבען איינגעפונען, אז מיין ווייב מוז היי-יאהר „קאניעטשנע" האבען — בלאטע... און וואס טהוט מען נישט פאר א ווייב, פאר א אייגען ווייב איז בלאטע אויך נישט צו-טייער...

דערוויסענדיג זיך, אז מיין ווייב דארף האבען בלאטע, האב איך מיך אנגערופען צו איהר: יע טעטי קרוין, אפשר וואלסטו גאר געפאהרען קיין אויסלאנד? אויסלענדישע בעסער זענען ביליג, איידער דו זאלסט אריינקריכען ערגיץ אין א פוילישער בלאטע, קריך שוין בעסער אריין אין א דייטשער בלאטע, דייטשער בלאטע איז פארט נישט קיין פוילישע, דייטשע בלאטע האט דאך גאר א אנדערען טעם, דו געדענקסט דאך, אז דער דייטש האט פון בלאטע געבאקען ברויט... אמת פוילען האט אויך גענוג בלאטע. געלד איז בלאטע. פאר אלע יודישע פרנסות איז געווארען בלאטע, דעם סיים האלט מען מיט דער בלאטע צוגלייך, פוילען האט טאקע אויך גענוג בלאטע, פונדעסטוועגען וואלט איך געוואלט, זאג איך, אז דו זאלסט בעסער פערקריכען אין א דייטשער בלאטע, די דייטשע בלאטע האט גאר א אנדערען טעם...

אזוי האב איך צו איהר גערעדט און אויסען געווען בין איך גאר עפעס אנדערש. איך בין א יסען געווען זי זאל זיין וואס ווייטער. אז זי וועט זיין אין דייטשלאנד און איך אין ראדאם, וועל איך מיך פיהלען „פאווניעישער", איך וועל נישט דארפען האבען קיין הארקלאפונג... אז איך וועל פון מיין ווייבס אפיטעוזנהייט קאנען „סקאזשישטשען", אזוי ווי זי האט געצאמטען, אז מיר וועט ביי יעדען קלונג אין דער טהיר נישט ארויסגעהן די נשמה פון שרעק, אז איך וועל נישט מוזען גרייט זיין די „קאנטראבאנד" צו בעהאלטען אין דער שאנק...

וואלט זי טאקע געפאהרען קיין אויסלאנד, איז אבער די צרה, וואס זי איז א שטארקע אנהענגערין פון דער היימישער פראדוקציע זייט כ'האט זיך אנגעהויבען די אקציע פאר דער היימישער פראדוקציע, איז זי געווארען א גוואלטאווע „פאטריאטקע". וואס ס'שמעקט מיט אויסלאנד איז טריפה. זי נוצט נישט מעהר קיין טערקישען פעפער, זי שמירט זיך נישט מיט קיין פראנצויזישע טערפענטין, זי טרינקט ניט קיין ווינער טראנק און קיין קארלסבאדער זאלץ. זי עסט נישט קיין שווייצער-קעז, טרינקט נישט כינעזישען טיי און קיין אונגאר-וויין, זי קרענקט נישט מעהר אויף קיין הישפאנקע, זי טראגט נישט קיין שיך מיט אמעריקאנער שפיצען. אלץ וואס שמעקט מיט אויסלאנד איז טריף, פון די איינציגע צוויי אויסלענדישע ארטיקלען, וואס זי האלט נאך איז: אמעריקאנער דאלארען און פון דעם דייטשען סובלאקאטאר. ימח שמו וזכרו.

און טאקע צוליב איהר פאטריאטיזם צו דער היימישער פראדוקציע האט זי באיקאטירט די דייטשע בלאטע און איז אריינגעקראכען אין דער פוילישער בלאטע, אין דער היימישער פוילישער בלאטע.

איצט איז שוין מיין ווייב מיט מזל אין טשענסטאכאווינעק. אין דער רעזידענץ פון זאלץ, בלאטע און פלירט. און איך? אויף אלע יודישע מענער געזאגט געווארען אזא ליכטיג לעבען. איצט ווייס איך ערשט, אז איך בין א פרייער פויגעל, איצט פראווע איך דעם אמת'ען „זמן חרותנו". איצט האב איך ערשט דערפיהלט דעם טעם פון א גלות-פאלק, וואס ווערט פלוצלינג בעפרייט פון זיינע בעצווינגער.

אי, הערט איהר. מאך איך איצט א לעבען! אויף אלע יודישע קינדער, דאס מיין איך אויף אלע יודישע מאנסלייט געזאגט געווארען. איך האב מיך איצט ערשט „אדשוויעזשעט" די יאהרען. אין דער פריה ליג איך מיר „ספאקאינע"

בעפוילען זיעם שאפער אונז אבצופיהרען הינטער פראסקוראוו אין זיין וואהנונג.

ווען דער פולקאווניק איז איינגעשטיגען צו אונז אין אויטא, האט דאס יונגע אפיצירעל אויסגעשטעלט א הארטע פויסט און געדראהט:

— ווארט, ווארט, הערר גענעראל, איך וועל זיך אן דיר נוקם זיין, פאר דיין זידלען און אויך פאר דעם, וואס דו האסט זיך אנגענומען פאר די פערשאלטענע זשידעס, די באלשעוויסטישע שפיאנען, די שונאים פון אונזער לאנד. —

דער פולקאווניק האט דאס געהערט. ער איז רויט און בלאס געווארען אין געהייסען דעם שאפער לאזען די מאשין פון אויטא, אין דער שנעלסטער קראפט, מורא האבענדיג, אז דאס אפיצירעל זאל איהם נישט נאכשיסען.

מיר האט זיך געדאכטען, אז אלץ וואס כ'האב דא איבערגעלעבט אין פערלויף פון עטליכע טעג, אז אלץ איז געווען א שווערער און ביטערער חלום. כ'האב איצט נישט געקענט פערשטעהן, אז די טראגישע איבערלעבענישען זענען געווען א שטיק טרויריגע ווירקליכקייט. דאס קלאפען פון די רעדער, דאס טרייסלען זיך ארויף און אראב אויף די גאסען און דאס שרייען און דאס קאכען פון בענזין פון מאטאר-מאשין, וואס האט געטריבען דעם אויטא מיט א טייוועלשער שנעלקייט — דאס אלץ האט מיך ארויסגעריסען פון מיין חלום און געוויזען מיר, אז די דאזיגע קינאמאטאגראפישע לענטע, וואס האט מיך ארומגעחיקעלט, שפיעלט זיך אן נישט בלויז פאר מיינע אויגען, נאר איז א פראדוקט פון מיינע אייגענע ליידען. א קלישע, וואס שפיגעלט אן מיינע מארטירערישע באוועגונגען און איך זעה זיי און איך פיהל זיי בהקיץ, אויף דער וואהר. דאס משוגע'נע, האסטיגע לויפעניש פון אויטא האט זיך טיעף אריינגעשניטען אין מיינע געהירען און ווי הארטע קלעפ פון א אייזערנעם האמער געוועקט מיך און אריינגעשריגען מיר אין די אויערען: אנטלויפען. אנטלויפען. אנטלויפען.

ניין, ס'איז נישט געווען קיין חלום, כאטש מיינע איבערלעבענישען האבען ענטהאלטען אין זיך עפעס אזוינס, וואס מיט זייערע אויסטערלישקייטען און דאס אויף דערוויל מערקווירדיגע ניצל-ווערען פון רויבער-הענד, האבען זיי בעהאט עהנליכעס פון א חלום, פון פאנטאזיע, פון קינא סענסאציעס פול מיט לעגענדארישע העלדישקייטען, ווי אין די מעשות פון טויזענד און איין נאכט. טראץ די אלע מערקווירדיגע אויסטערלישקייטען, איז עס אבער פארט נישט געווען קיין פאנטאזיע, אדער א חלום. הלואי וואלט עס אזוי געווען, ליידער איז אלץ פארגעקומען אויף דער וואהר און זיך אבגעשפיעלט אויף מיינע אייגענע הויט און ביינער. נאך מעהר: איך האב געפיהלט, אז ס'איז נאך נישט דער סוף פון מיין דראמא, ווער ווייסט, האב איך געפיבערט, פאהרענדיג אין בליצענדיגע איילעניש אויפ'ן אויטא, צי איך אנטלויף נישט פון איין לעבענס-געפאהר אין נאך א גרעסערען, ווייל וואו איז דען דא צו אנטלויפען? די גאנצע וועלט איז איבערגעקעהרט מיט'ן קאפ אראב און מיט די פיס קאפויער, רוסלאנד ווערט פערגאסען מיט בלוט, רויבער, משחיתים האבען איצט איבערגענומען די מאכט און זיי זענען די הערשער און די פיהרער, וואס-זשע קומט ארויס, אז מיר זענען איצט ניצל געווארען פון דער פראסקוראווער שחיטה? ווער ווייסט דען, וואס אונז ערווארט ווייטער? אפשר איז עס אזא שפיעל פון פאטום אונז דערוויל צולאזען לעבען, כדי שפעטער אונז אנצוטוהן נאך גרעסערע צרות. ווער קאן וויסען, צי מיר וועלען

אין בעט אין ס'... די קליינער נישט איבער די טאשען, די הערץ א הר, איז דאָס א פאַסטויגע טבע פון די הייבער וואָס זוכען אין דעם מאַן'ס קעשענעס. זוכען ... זי גאָלו, און געפינען געמינט זי ... עפּעס אנדערש... און אַך אין הייה צו אייך. אז דאָס הייב געפינט אין אייער א „סכינ־ראַנקע" אזעלכע זאַכען ... איהר קענט נישט געבען קיין חרוץ... איצט אָבער שלאָף איך מיר רוהיג, און האָב נישט מורא פאַר קיין קעשענע־רעוויזיעס.

12 א זייגער מיטאָג הויב איך מיך אויף. סוה מיר אָן בגדי מלכות. פאַרוואָס נישט, ס'איז דאָך עפּעס ביי מיר יום־טוב אין דער וואָכען, פאַרוואָס זאָל איך מיר נישט אָנטוהן דאָס שענסטע און בעסטע. יעדען טאָג געה איך אַרויס מיט פרישע אויס־געפּרעסטע הויזען, מיט די נייע ברוינע לאַטשען, מיט א פרישע געפּרעסט העמד, מיט דעם אמת'ן קראַוואַט, מיט א ווייס־אויסגעשטיקט טיכעל אין דעם מאַריואַרקע־טעשעל, אין איין האַנד א פאַצעטיש שטעקעלע, און אויף דער צווייטער האַנד דעם מאַנטעל. קיין הוט טראָג איך אינגאַנצען נישט מעיה יאַלד. יעדען אין דער פריה פריש ראַזירט אויף גלאַטינג, ס'זאָל מיין שכנ'טע נישט „ראָזשען". יעדען טאָג גיט איך מיך איין מיט פּאַלייט ... איז פישפריץ מיך מיט פערפיום. צו דעם שטעק איך מיר נאָך אריין א רויט בלימעל אין דער קלאַפּע און הייזע אין נייעם גאַרטען אריין.

אז איך געה אין אזא „הויך" אין דער גאַס אריין, פערגעס איך, אז איך האָב א ווייב א פאַטריאַכקע פון היימישער פּראָוועניץ, כ'פערגעס פשוט פעשוט, אז מיין יענטעל באַרט זיך אין בלאָטע. איך פערגעס זוך, אז וואָס גליק איז גאָר „טיפּטשאַראַקטיש". אז איך בל סוף וועל איך אין צטיכט וואַכין ארום צוריק זיין דער שליכול, דער איינגעשפּאַנטע אייזעל, איך וויל גאַרנישט טראַכטען וועגען אזעלכע שרעקלעכע געדאַנקען. איצט בין איך פריי, איצט בין איך זעלבסטשטענדיג, איצט בין איך א קאַוואַליר מיט א רויז אין דער לאַץ און לאַך פון דער וועלט...

אין גאַרטען זיץ איך מיר אויף א באַנק, דרעה מיכן שטעקעלע און וואַרף אייגלעך אויף מיידלעך פונקט אזוי ווי אין יענע בחור'שע צייטען. די מיידלעך וואַרפען צוריק אַנ'„אָטשקע", ווערט א געגענזייטיגע אויגען־וואַרפערייא. אי, יודען, איהר הערט, איז דאָס א מאכל — אַלע יודישע קינדער, דאָס מיין איך אַלע יודישע מענער, וואָס די ווייבער באָדען זיך אין בלאָטע, געזאָגט געוואָרען...

מיטאָג־צייט געה איך מיר צו מענטליקן אין רעסטאָראַן. זעץ מיך אוועק ביי א טישעל. הייס מיר דערלאַנגען וואָס מיין הארץ גלוסט. דער קעלנער דערצעהלט מיר נישט, אז ער האָט נישט קיין אפּעטיט צום עסען, אז ס'שטעכט א הם אין די „באָקעס". כ'הער נישט ווייגען, נישט כפּאָמירען, כ'הער נישט שעלטען די דינסטען, ס'עסען בלייבט מיר נישט שטעקען אין האַלז, כ'רייב אויף אַלע באַק ציין, פונקט אזוי ווי אין יענע גאָלדענע בחור'ישע יאָהרען.

אין אָוונט כאַפּ איך מיך אריין צו פשיביטשעווסקי. איז א שעהן טעאַטער און ס'איז נאָך דאָ מיט ווערמען. כאַפּ איך מיך אריין קיין אַנטיגיובסקי. זוך מיר אויס א „וויגאָדנע" מקום. זיצט מען זאָלבערצוויי און מ'שמועסט וועגען פּאָליטיק, דאָס, יענץ. אוי, יודען, הערט איהר, איז דאָס א מאכל. אַלע יודישע מענער וואָס די ווייבער באָדען זיך אין בלאָטע, געזאָגט געוואָרען...

אין אָוונט, דאָס מיין איך פריי־טאָגס, קום איך אהיים, די שטוב איז ליידיג, מיין ווייבס בעט שטעהט גע־בעט פער'יתומ'ט, מ'הערט נישט קיין שאָרך. אין שלאָפצימער געה איך אריין מיט פעסטע טריט, זינג מיר צו א שלאָגער. נישט אזוי ווי חען מיין ווייב איז אין דער היים, אויף די שפּיץ פינגער. כ'הער נישט דעם אַלטען פזמון: שוין, ביסט שוין דאָ? וואו ביזטו געלעגען אין געהאַקטע צרות פון טאָג? איך וועל ליגען אין דער היים און דו וועסט אַרומהוליען ... ?

וואָס נעכטיגע טעג, קיינער זידלט נישט, קיינער שעלט נישט, ס'מאַכט מיר נישט קיין סקאַנדאַלען, מ'שפּילט מיר נישט אויף קיין נאַכט סימפאָניעס. איך געה וואו איך וויל. איך עס וואָס איך וויל. קום אהיים ווען און מיט וועמען איך וויל. געה מיר געקליידעט אין בעטען און איז שענסטען, כ'בין מיר א פרייער פויגעל.

יודען איהר הערט, איז דאָס א מאכל אַלע יודישע מענער, וואָס די ווייבער באָדען זיך אין בלאָטע, געזאָגט געוואָרען...

י. אַבראַמאָוויטש.

נישט מקנא זיין אונזערע גע'שחט'גע און געפייניגטע ברידער און שוועסטערען פון בראָסקוראָוו, וואָס יענע זענען שוין איבערגעקומען דאָס גיהנום פייער מיט די אַלע מיתות משינות און זיי זעהען נישט מעהר און זיי פיהלען נישט מעהר.

אין אזעלכע בייסיגע מחשבות בין איך געזעסען פערזונקען זיצענדיג אין א ווינקעל איינגעקורטשעט ווי אין קרעמפּען בשעת דער אויטאָ איז געפלויגען ווי א וואָלקען פון א שטורעמווינד און געשפּרינגען פון טהאָלען אויף בערג און אַראָב מיט אזא האַסטיגקייט און ... טעמפּאָ, אז פיעל וואָס מאָהל האָט זיך אונז בעדאָכטען, אז מיר ווערען צושפּליטען און צושמעטערט צווישן די בערג, אז איינער זאָל נישט וויסען וואו דעם צווייטענס געביין איז ערגיץ אהינגעקומען. איך האָב אויסגעקוקט אזא מאָמענט. איך וואָלט באַפרידען געהאַט ווען מיט אונז פּאַסירט דאָ צווישען די ריזיג הויכע בערג א קאַטאַסטראָפע. ביי יעדען ווילדען שטאַרקען פון אויטאָ האָב איך געגלויבט, אַז אָט, אָט געשעהט עס און אפילו אליין מיט מיינע לעצטע אַנשטרענגונגען געפּרובט אין מיין ווינקעלע אומוואַרפען דעם אויטאָ, שטופּענדיג איהם אויף דער זייט וואו איך בין געזעסען, בסוד קיינער זאָל עס נישט בעמערקען. האָב איך איהם געוואָלט אויסביגען און דורכפאַהרענדיג נעבען יעדען ראָוו געוואָלט איהם אַראָבגליטשען פון וועג און גלייך אריין אין טיפען טהאָל, ס'איז אָבער נישט געגאַנגען. ווי אויף לחכעיס האָט דעם אויטאָ גאָרנישט געשאַדט און ער איז דורך בשלום אַלע געפעהרליכע און בעדראָהטע ערטער.

זיצענדיג אזוי פערטוהן אין זיך, האָב איך בלוצלינג בעמערקט, ווען מ'איז שוין געהאַט אָבגעפאָהרען א גרויסע שטרעקע פון פראָסקוראָוו ווי אין דער צווייטער זייט אויטאָ זיצען דער גענעראַל מיט מיין ווייב געאָרעמט. מיין פרוי טוליעט זיך אין איהם איין קושט איהם די הענד און די פיס אין דעם קאָפּ און מיט טרעהרען אין די אויגען דאַנקט זי איהם, וואָס ער האָט אונז געראַטעוועט פון ... פרידט. מיינע טעכטער זענען געזעסען נעבען מיר און געהאַלטען מיך אַרומגענומען און זיי האָבען נאָך אַלץ געציטערט פאַר שרעק, זייענדיג נאָך אונטערן ביינליכען איינדרוק פון דער איינקחי־זיציע־שטוב אין דער פּראָסקורער

אין די דערפער וואַרפט מען אונטער בריוועלעך, וואָס זאָגען-פאָר שריפות.

פערברעכער, אָדער משוגעים, וואָס רעדען פון דער היץ.

לעצטענס צוליב די גרויסע היצען הערט מען אָפט וועגן שריפות אין אונזער וואָיעוואָדסטוואָ. די דאָזיגע ערשיינונג האָט אין פיעל דערפער אויסגערופען ביי די דאָרטיגע איינוואָהנער א פּסיכישע אויפטרייסלונג. זייער דאָרטיגער באַפעלקערונג אין יעצטיגע קאָנטען האָט ארומגענומען א מורא, אז א ליאָדע מינוט קאָן געשעהן א שריפה-אויסברוך, וואָס זאָל פערניכטען זייער פערמעגענס.

די דאָזיגע אומרוהיגע שטימונג ווערט אונטערגעהאַלטען דורך פערשידענע מיסטעריעזע עלעמענטען, וואָס מאַכען-אָן א מהומה צווישען די נאַאיווע דאָרף-איינוואָהנער ווען זיי וואַרפען אונטער בריוועלעך, אין וועלכע ס'ווערט פאָראויסגעזאָגט, אז אין דער און דער נאַכט וועט אויפגעהן מיט'ן רויך דאָס און דאָס דאָרף.

אין איינער פון די דאַטשע-ערטער ארום ראַדאָם האָט א עלטערע פרוי געפינען ביי איהר היז אזא אַריינגעוואָרפען בריוועלע געשריבען פון אַן אומבעקאַנטער האַנד. אין בריוועלע איז געשטאַנען פאָלגענדע ווערטער: „היינט ביינאַכט וועט דאָס דאָרף גוואַלדיגע אוועקפליהען מיט'ן רויך".

די פרוי, וואָס האָט געפינען דאָס געהיימע בריוועלע האָט באַלד דערצעהלט איהרע בעקאַנטע. יענע האָבען די זעלבע נייעס איבערגעגעבען זייערע בעקאַנטע ביז דאָס גאַנצע דאָרף איז ווי עלעקטריזירט געוואָרען פון דעם שרעקליכען נביאות. ט'האָט נישט לאַנג געדויערט און די דערשראָקענע איינוואָהנער האָבען אין גרויס איילעניש אָנגעפּאַמפּעט וואַסער אין די פעסער, פערפּאַקט די שטוב-זאַכען און געשטאַנען גרייט אויפ'ן פאַל פון א שריפה זיך צו ראַטעווען.

די קינדער פון די פּאַסטעכעס שולען אין דאָרף האָבען נאָך מעהר פערשטאַרקט די מהומה, פערשפּרייטענדיג אין אַלאַרמירענדיגע שרעק אויסטערלישע מעשות.

ווען דער פּאָליציי-פּאָסטערונק איז צוגעטרעטען צו אַן ענערגישע אויספאָרשונג מיט'ן צוועק צו ענטדעקען די געהיימע האַנד, איז געוואָרען שטילער און די בעפעלקערונג האָט זיך אָנגעהויבען בערוהיגען.

א פאַקט איז אָבער, אז די פאָראויסזאָגונגען אין די אונטערגעוואָרפענע בריוועלעך האָבען זיך אין פערשידענע ערטער און נישט איינמאָהל בעשטעטיגט.

ווי מ'הערט, האָבען די אונטערגעוואָרפענע בריוועלעך אויך אָנגעשפּאַרט אויך קיין ראַדאָם. ס'געהען קלאַנגען, אז א רייהע ראַדאָמער פאַבריקאַנטען זאָלען האָבען ערהאַלטען אזעלכע אַנאָנימע בריוועלעך, וואו מ'זאָגט זיי פאָר אז מ'וועט זיי אונטערצינדען און גלייכצייטיג ווערען די איינוואָהנער געוואָרנט זיי זאָלען זיך ארויסציהען. מען דערצעהלט אפילו, אז דער וואָיט פון דער זאַמלינע זאָל האָבען ערהאַלטען אזא עהנליכען בריעף, וואו מען איז איהם מודיע, אז מ'וועט איהם אונטערצינדען זיין הייזעל און פערמעגענס.

די אַלע שמועות האָבען אָנגעוואָרפען א פחד אויף די אַלע ארומיגע איינוואָהנער, וועלכע שלאָפען נישט גאַנצע נעכט און היטען זייערע וואָהנונגען.

די פּאָליציי-אישע אויספאָרשונג וועט פעסטשטעלען צי מ'האָט דאָ צוטוהן מיט א בעוואוסטזיניגע פערברעכערישע אקציע, אָדער דאָס איז די ארבייט פון משוגעים, וואָס צוליב די היינטיגע גרויסע היצען, איז זיי שוין בעצייטענס דער תמוז אריין אין די קאָפּ.

מאַטורע-עגזאַמענס אין דער יודישער גימנאַזיע „פּשיאַטשול וויעדזי"

די גימנאַזיע געהט איבער אין א העכערער קלאַס.

דעם 5-טען טשערוויעץ ה. י. זענען פאָרגעקומען אין גימנאַזיום „פּשיאַטשול וויעדזי" די מאַטורע עקזאַמענס אונטער'ן פאָרזיץ פון דעלעגאַט פון קראָקאָווער קוראַטאָריום, דירעקטאָר כאָמינסקי פון אָסטראָוויעצער גימנאַזיום אין אנוועזענהייט פון סערטרעטער אין פאָרזיצענדער דירעקטאָר רוסק און אַלע לעהרער'ט פון 8-ער קלאַס.

מאַטורע-צייגנישען האָבען בעקומען פאָלגענדע שילער און שילערינס: בערגמאַן נחמן, ביאַלסקי עליאַש, צוקער דוד פישעל, פרענקעל גבריאל ישראל, פרענקעל מאַריא, קעניגסבערג ביילע, קיפּערבלום גיטעל, לוקסענבורג פעריל מירעל, ראַכמאַן גאָלדע, סענקעוויטש טאַבע, שוואַרץ איסר, ווילטשיק מרים, וואַקס שמעי', זילבערבערג פעריל ליבע, זאַבערמאַן חנה, ראָזענפעלד רבקה.

די דירעקציע פון גימנאַזיום האָט דערהאַלטען א מיטטיילונג פון בילדונג'ס-מיניסטעריום, אז אויפ'ן צווייטען שול-יאָהר געהט די גימנאַזיע איבער אין א העכערער קלאַס, קאַטעגאָריע „בע" אָהן בעגרעניצונגען.

לעגיאָניסטען-צוזאַמענפאָהר אין ראַדאָם.

דער היי-יעהריגער צוזאַמענפאָהר פון די לעגיאָניסטען זאָל פאָרקומען אין ראַדאָם, וואוהין עס וועט קומען אויך דער מאַרשאַל פּילסודסקי און האַלטען א רעדע.

חשוב'ע געסט אין ראַדאָם.

ווילנער טרופּע וועט שפּיעלען אין שטאָדטישען טעאַטער.

באמת ערפרעהענדע נייעס.

עס קומט קיין ראַדאָם אין עס הויבט אָן היינטיגען שבת צו שפּיעלען די ווילנער טרופּע אונטער דער אָנפיהרונג פון א. מזאה.

מיר געדענקען נאָך פון פאַראיאָהרען וויפיעל דער דאָזיגער באמת קינסטלערישער טעאַטער האָט אריינגעבראַכט פרישקייט אין דעם אָרימען ראַדאָמער לעבען.

די ווילנער האָבען דאַן אויפגעפיהרט ביי אונז ש. אש'ס „קידוש השם" און פרץ'ס „ביינאַכט אויפ'ן אַלטען מארק". די אויסגעצייכענטע פאָרשטעלונגען האָבען דאַן געמאַכט אויף יעדען א קאָלאָסאַלען רושם און ביז היינט זענען זיי פערבליבען אין אונזער זכרון.

דאָס איצטיגע מאָהל קומען די ווילנער מיט א נייעם רעפּערטואַר אין וועלכען עס זענען אגב אָנגעצייכענט זייערע לעצטע גלאַנץ-לייסטונגען, ווי דהיינו: אהרן צייטלין'ס „יודען-שטאָדט" און משה ליוושיץ'ס קאָמעדיע „הערשעלע אָסטראָפּאָלער".

אהרן צייטלין איז ביים היינטיגען טאָג איינער פון די בעדייטענסטע יודישע דיכטער און זיין „יודען-שטאָדט"

קאָמענדאַטיר זענען זיי נישט אימשטאַנד געוועזען אויסצורעדען א גלייך וואָרט. די אויגען זענען געוועזען ביי זיי ווי איבערגעדרעהט און פערגלאָזט מיט נישט קיין קלאָרען גלאַנץ ווי ביי די, וואָס געהען אראָב פון זינען. בלויז די צוויי האָבען זיך געוואָרפען אין די מיילער און זיי האָבען אינגאַנצען נאָך בעציטערט און מיך געפרעגט מיט איבערגעהאַקטע שטאַמלענדיגע ווערטער: טאַטע, וואו אַנטלויפען מירז וואו פיהרט מען אונז יעצט? וואָס וועט ווייטער זיין? — איך האָב זיי גאָרנישט געענטפערט, נאָר וויינענדיג איינגעגראָבען מיין קאָפּ אין זייערע אָרעמס און זיי בעהאַלטער צוגעדרוקט צו זיך. דער גענעראַל, ווייזט אויס, האָט געהערט, וואָס זיי פרעגען, האָט ער זיך אָנגערופען:

—האָט נישט קיין אַנגסט, טייבעלעך מיינע. איך וועל אייך גאָט בעהיט קיין שלעכטס נישט טוהן, איך וועל אייך נישט פערפיהרען. דאָס קאָן אייער מוטער אייך פערזיכערען. זי קאָן מיך גוט. נישט פון היינט און נישט פון נעכטען קאָן מיך אייער ליבע מוטער. — און דערביי האָט ער זיך אויסגעגעבען אַלס אַמאָליגער פּילקאָווניק פון דער זשאַנדאַמעריע אין ראַדאָם און גענומען דערצעהלען, ווי אזוי ער איז אוועק פון ראַדאָם, וואוהין ער איז נאָכהער געפאָהרען און ווי אזוי ער איז אָנגעקומען קיין אוקראַינע און געוואָרען א גענעראַל אין פּעטליוראַ'ס שטאָב א. ז. וו. בעת'ן געשפּרעך האָט ער זיך געווענדעט צו מיר, דערלאַנגענדיג די האַנד מיט א וואַרימען און ליבליכען שמייכעל: און איר וואָס מאַכט, גאָספּאָדין ב.?

איהר ברויכט מיך דאָכט זיך דערקענען, איהר געדענקט אוודאי, ווי איך האָב אייך בעפרייט פון ראַדאָמער קרימינאַל, אמתז—

—איך געדענק יאָ, איך געדענק אפילו, ווי איהר האָט מיך אַרעסטירט— האָט זיך ביי מיר עפּעס ווי אַרויסגעריסען ווערטער צוהן מיין ווילען און אָהן מיין וויסען.

(פאָרטזעצונג קומט)

איז אויפגענומען געוואָרען מיט גרויס ענטוזיאַזם.

די גאַסטשפּיעלען פון דער ווילנער טרופּע האָט אין שטאָדט ארויסגערופען גרויס אַנזעהן און מ'קאָן זאָגען, אז דער גאַנצער יודישער טעאַטער עולם אין ראדאָם ערוואַרט זיי מיט א בעזונדערע שפּאַנונג.

רייזעל דען נ. ע.

די צווייטע וואָך, דאָנערשטאָג ז' תמוז, איז שוין די זעקסטע יאָהרצייט פון דער בעוואוסטער בעלת צדקה און פילאַנטראָפּישע טהוערין רייזעל דען נ. ע.

ביז'ן היינטיגען טאָג איז איהר גוטער נאָמען נאָך פריש ביי יעדען אין זכרון. גישט בלויז אין ראדאָם, נאָר רייזעל דען איז געווען פּאָפּולער אין גאַנץ פּוילען אין יענע צייט. ווען איהר חויז איז געווען אָפען פאַר אַלע הונגעריגע און נויטבעדערפטיגע, דאָס איז געווען א פרוי אַ מוסטער-טיפּ, וואָס האָט פשוט בעווינדערט מיט איהר איידעל און פיהלענד הארץ. נישט איינמאָהל דערמאָנט מען, אז רייזעל דען פעהלט אין שטאָדט, ווייל נאָך אזא פרוי, וואָס זאָל פערטרעטען איהר אָרט — איז נישטאָ.

כבוד איהר אָנדענקען!

צי קומט די אלטע גמינע צוריק?

די אלטע גמינע בעמיהט זיך מיט אַלע כחות צוריק ארויפצוציהען אין גמינע. צו דעם צוועק האַלטען זיי אין איין אינטערוועירען ביי דער מאכט. לעצטענס זענען זיי געווען ביים וואָיעוואָדא און ערקלערט היות ווי אַלע חאַים ווערען אררעסירט אויף דער אַלטער פערוואַלטונג און אזוי ווי די לעצטע האָט שוין בעקומען איהר קנס און גענאַנגען אין דימיסיע, איז דעריבער פערלאַנגען זיי, אז מ'זאָל בבטל מאכען די גזירה פון ה' סטאַראָסטא און, אז דער ראט זאָל צוריקציהען אויף זיין אמט, ווייל ער ווערט וועהלען א נייע פערוואַלטונג.

דער ה' וואָיעוואָדא האָט דערויף געענטפערט, אז ער איז אין פרינציפּ מסכים מיט זיי, נאָר ער פערלאַנגט, אז די נייע פערוואַלטונג זאָל בעשטעהן פון אזעלכע מענשען, וואָס זאָלען פעהיג זיין צופיהרען א פרידליך-ווירטשאַפטליכע פּאָליטיק, בכדי צו דער מאכט זאָלען מעהר נישט דערגעהן קיין אָנקלאָגעס פון א וועלכען ס'איז צד.

בעקומענדיג אזא ענטפער האָט די אָרטאָדאָקסישע פראקציע פון ראט צוזאמען מיט ה' יחיאל פרענקעל גענומען פיהרען אונטערהאנדלונגען וועגען צונויפשטעלען א נייע פערוואַלטונג.

ס'זענען ארויסגעשטעלט געוואָרען פערשידענע קאנדידאַטען און אין רעזולטאַט פון לענגערע אונטערהאנדלונגען איז מען געקומען צו א הסכם, אז די נייע פערוואַלטונג זאָל זיין קאָמפּלעטירט פון פאָלגענדען צוזאַמענשטעל: ה' מענדעל הורוויץ (פרעזעס), ה' משה ראָטענבערג (וויצע), משה יצחק גירענבערג, משה באַקמאַן, ירחמיאל ביאַלסקי, הענעך חיינעדויב, נטע ווייצמאַן, יודעל גאָסטינסקי, משה לוקסטענבורג, דוד מאַרגאַליאָן, דוד קאַפּער, יששכר אַדלער.

ווי ס'איז צוזעהן איז אין דער נייער פערוואַלטונג נישט פערטרעטען קיין איין "האַנדווערקער" און מ'ין האַנדווערקער-קלוב אלס איינע פון די מעכטיגסטע אָרגאַניזאַציעס אין שטאָדט האָט מען אפילו נישט געפונען פאַר נויטיג זיך צו פערשטענדיגען.

ווי מען הערט איז די אויבענדערמאָנטע ליסטע שוין אריינגעטראָגען געוואָרען אין דער סטאַראָסטווא.

אויף דעם ימוד האָט זיך פערשפּרייט א קלאַנג, אז נעכטען, דאָנערשטאָג, זאָלען די אלטע פרנסים איבערנעמען די מאכט, מחמת ס'איז שוין דאָ וועגען דעם אין דער סטאַראָסטווא א אָפיציעלער אָקולנעק פון ה' וואָיעוואָדע.

אין צוזאמענהאַנג דערמיט האָט אונזער מיטאַרבייטער זיך געווענדעט צום פּרעזעס ה' אלי' טענענבוים מיט א אָנפראַגע, צי ס'איז אמת, אז די יעצטיגע צייטווייליגע קהלה פערלאָזט די גמינע. דערויף האָט ה' פּרעזעס טענענבוים ערקלערט, אז די יעצטיגע צייטווייליגע קהלה איז בכלל נישט געקומען כאַפּען קיין מאכט, ווייל פאַר איהר איז עס נישט געווען א פראַגע פון אמביציע, נאָר א ענין פון ארבייטען לטובת די אלגעמיינע נוצען פון דער יודישער בעפעלקערונג, און, אז זיי זענען גרייט אָבצוטרעטען זייער אָרט דער יעניגער קען פערשאַפען, וואָס ווערט אָביעקטיוו און אנשטענדיג אָנפיהרען מיט די קהלה-ענינים. דערווייל האָט פערענדיגט ה' טענענבוים, איז די צייטווייליגע קהלה ווייטער טהעטיג, ווייל ביז יעצט האָט די יעצטיגע גמינע קיין שום אָפיציעלע מיטטיילונגען נישט ערהאַלטען וועגען וועלכע ס'איז קאָנקרעטע ענדערונגען, און אז איהם איז נעגצליך אונבעקאַנט, אז אין סטאַראָסטווא זאָל זיך געפינען א בעפעהל פון דער קעלצער וואָיעוואָדסטווא וועגען וועלכע ס'איז ענדערונג אין די היינטיגע קהלה-פערהעלטנישען.

אַלענפאַלס וועט דער ענין ארויף און אראָב קלאָר ווערען די טעג.

אבטיילונג פון דער סאָסנאָווצער האַנדעלס-קאַמער אין ראדאָם.

ווי בעוויסט געהערט ראדאָם צו דער האַנדעלס-קאַמער אין סאָסנאָוויעץ.

די טעג איז אין ראדאָם געשאַפען געוואָרען א עקספּאָזיטור פון דער דערמאָנטער קאַמער, אין וועלכער ס'געהען אריין די פון ראדאָם אויסגעוועהלטע ראטסמענער אין דער האַנדעלס-קאַמער.

אויספיהרליכע פּרטים אין נעכסטען נומער.

ח. מ. פליגעלמאַן נ. ע

אין ראדאָם איז פאַרנאַכטאָגען פרייטאָג געשטאָרבען דער בעקאַנטער היגער איינוואָהנער ח. מ. פליגעלמאַן.

דער פערשטאָרבענער האָט אָנגעהערט צום עלטערען דור משכילים — געווען א שעהנער בן-תורה, געקענט אייניגע שפּראַכען און חוץ דעם געווען בעגאַבט מיט שרייבערישען טאַלאַנט.

ח. מ. פליגעלמאַן האָט דאָ ערשט נישט לאַנג ארויסגעגעבען א גרעסער ווערק „א. נ. העלדען" געווידמעט היסטאָרישע תקופות פון יודישען לעבען.

ח. מ. פליגעלמאַן איז געהען א שטילער, פיינפיהלענדער און זעהר בעשיידענער מענש. פיעל האָבען איהם נישט געקענט, אָבער גאַנץ ווייניג זענען געווען די, וואָס האָבען איהם נענטער געקענט.

תנצב״ה.

עפּענטליכע בעקאַנטמאַכונג.

צוליב דער גרויסער פעראינטערעסירונג אין שטאָדט מיט די

גאַז - אינסטאַלאַציעס

געפינען מיר פאַר נויטיג אויפצוקלערען דער ברייטער עפענטליכקייט די פּרייזען-דיפערענץ פון עלעקטריע ביז גאַז.

א קילאָוואַטער עלעקטריע-קראַפט קאָסט 80 גר.

א קילאָוואַטער גאַז-ענערגיע קאָסט נאָר 20 גר. ביז 30

אין דער יעצטיגער צייט ווען יעדער גראָשען שפּילט א קאָלאָסאַלע ראָליע אין בודזשעט פון טעגליכען געברויך איז אָט דער פּרייזען-אונטערשייד איינפאַך א פענאָמענאַלער.

שטעלט אייך פאָר: פאַר 1 קילאָוואַטער עלעקטריע בעקומט איהר פאַר דער זעלבער פּרייז 4 קילאָוואַטער גאַז. נאָך מעהר: ווען איהר דערהאַלט פאַר בענוצען עלעקטרישע קראַפט א מאָנאַט א רעכנונג אויף 20 זל., בעקומט איהר פון דער גאַזאָווניע פאַר דעם זעלבען קוואַנטום קילאָוואַטער א רעכנונג נאָר אויף 5 זל. איהר האָט, אלזאָ, א אונטערשייד אויף גאַנצע 15 זל., וועלכע איהר שפּאָרט-איין און דאָס בלייבט ביי אייך אין טאַש.

נעמענדיג אין אכט, וואָס דער גאַז אין ראדאָם שטעהט נישט אָב אין זיינע אייגענשאַפטען אין פערגלייך מיט עלעקטריע און אין פיל פאַלען זאָגאַר פאָרן קאָנסומענט פיעל בעקוועמליכער, איז דעריבער פשוט א געבאָט פון דער צייט, אז יעדער ראַדאָמער איינוואָהנער זאָל גלייך איינפיהרען ביי זיך גאַז-אינסטאַלאַציעס, אויף וואָס מ'קאָן קאָכען, באַקען, בראָטען, הייצען און בעלויכטען פאַר א שפּוינענד ביליגען פּרייז.

GAZOWNIA MIEJSKA
w Radomiu.

טעאטער „ראזאמיטאשטשי" | נאר 3 פארשטעלונגען פון דער ווילנער טרופע — יאהר XV — אנפ. מ. מזאה

שבת דעם 28 יוני 8³⁰ אווענד
א מעשה מיט הערשעלע אסטראפאלער
אנ'אויסגעצייכנטע קאמעדיע אין 4 אקטען פון משה ליפש'יץ.

זונטאג דעם 29 יוני 8³⁰ אוו.
יודען-שטאט
דראמא אין 3 אקטען מיט א פראלאג
פון אהרן צייטלין.

מאנטאג 30 יוני 8³⁰ אוו.
דבוק
אין 3 אקטען פון ש. אנ-סקי.
אינסצעניז. און רעזשי — דוד הערמאן

עס בעטייליגען זיך: פרויען: ארלעסקא, גאלדענבערג, ווייסליך, נאטאן, קראמאזש א. אנד.
מענער: בירענבוים, בערגמאן, דיאמאנט, ווייסליך, מאנסדארף, נאטאן, קאמען, קירלענדער, שאפירא א. אנד.

בילעטען פריהער צו בעקומען אין אפטייק-סקלאד פון ה' צימערמאן לובלינער 11 און ביי דער קאסע פון טעאטער.

ענטשולדיגונג.

איך פיהל א אינערליך בעדערפניש מיך צו ענטשולדיגען פאר דעם עהרווירדיגען דירעקטאר פון גימנאזיום „חובבי דעת" אינז. וואסק פאר מיין פיעלייכט אינטאקטישען ארויסטריט געגען איהם, אבוואהל פון מיינער זייט איז געווים קיין שלעכטע כונה נישט געוועזען. איך דריק אויס מיין גרויס בעדויערן.

פלטי ב. גאלדפארב.

Zgubiono legitymację
wydaną przez Gim. „Przyjaciół-Wiedzy" za № 3|VI 13 listopada 1925
na imię Mojżesza Czechanowskiego
Radom, ul, 1-go Maja 45
Uczciwego znalazcę proszę
o zwrócenie takowe.

א מאטוזשיסט
נעמט אן לעקציעס
איינצעל, אדער גרופען
מיט פארברייטונגען ביז דער 8-טער קלאס גימנאזיום.
אינפארמירען זיך אין רעדאקציע פאר „ב"
— צוגענגליכע פרייזען. —

קעלצער אבטיילונג.

די אימפאזאנטע לויה פון ר' יעקב זאגאיסקי.

די ידיעה וועגען טויט פון ר' יעקב זאווייסקי. יואס איז אנגעקומען קיין קעלץ ווינטאג פריה, האט ארויסגערופען אין דער גאנצער שטאדט א טיפען טרויער. ווייל זיין אידעלער כאראקטער און דער פערשטאנדיגער געוועזען בעליבט ביי דער יודישער בעפעלקערונג.

2 אזייגער האבען טויזענטער מענשען זיך פערזאמעלט אויף דער נייער ווארשאווער גאס, וואו עס איז אנגעקומען דער אויטא פון „חסד של אמת" מיט'ן טויטען קערפער אין א פערמאכטען ארון. ביי דער בעגלייטונג פון דעם ריזיגען עולם אין דער אויטא פערפאהרען צום נפטר'ס וואהנונג אויף שניאדעצקיך. אין דער וואהנונג איז דאן פארגעקומען די טהרה און צווישען-צייט האבען זיך דערווייל פערזאמעלט טויזענדער מענשען, אז דער גרויסער באזאר-פלאץ איז באלד איבערפולט געווארען. פינקטליך 5 אזייגער נ. מ. האט זיך אנגעהויבען די לויה. אויפ'ן גאנצען וועג איז דער ארון מיט'ן קערפער געטראגען געווארען דורך דער פאמיליע פון פערשטארבענעם, ווי אויך פון פערסאנאל.

בראש פון דער לויה זענען געגאנגען די מיטגלידער פון ראבינאט מיט הרב ראפאפארט בראש, די מיטגלידער פון ראט און פערוואלטונג פון דער קהלה, פארשטעהער פון אלע ארטיגע אינסטיטוציעס און די קינדער פון תלמוד-תורה, בית-יתומים, ישיבת א.א.וו.

אויפ'ן בית-עולם האט הרב ראפאפארט געהאלטען א קנאפע שעה א ריהרענדען הספד, לויבענדיג די גוטע מדות און מעלות פון פערשטארבענעם, איבערהויפט איהם גערהמט אלס גרבן און עהרליכען יוד. דער הספד האט געמאכט אויף אלע מלוים א שטארקען רושם. קובר געווען האט מען דעם נפטר נעבן זיין פאטער ר' אברהם ז"ל. קדיש האט געזאגט דער ברודער ר' הירשעל (קיין זיהן האט ר' יעקב זאגייסקי ווי בעקאנט ניט איבערגעלאזן).

א פאר וואכען פאר זיין טויט האט דער פערשטארבענער מנדב געווען 40 טויזענד זלאטעס צו בויען א מושב זקנים אויף דעם דורך איהם געשאנקענעם פלאץ. אינגיכען ווערט צוגעטרעטען דעם פלאן צו רעאליזירען.

א בעפרייאונג'ס-אורטייל אין ביגאמיע-פראצעס.

היינטיגע וואך איז ענדגילטיג בעטראכט געווארען דער ביגאמיע-פראצעס געגען ה' לעווי.

ווי מיר האבען שוין אויספיהרליך בעשריבען איז ה' לעווי בעשולדיגט געווארען פאר עובר זיין אויף ביגאמיע ד"ה פאר חתונה האבען צום ערשטען מאהל מיט א קריסטין, וועלכער ער האט נישט געגט און דערנאך חתונה געהאט מיט א יודיש מיידעל פון קעלץ.

צום פראצעס זענען צוגעצויגען געווארען דער מאלאגאשטשער רב. מ"ה הורבערג פון קעלץ און זיין זוהן פאר האבען א שייכות צו דער חופה וקדושין פון ה' לעווי מיט זיין צווייטער יודישער פרוי.

דער פראצעס, צוליב זיינע אינטערעסאנטע מאמענטען, די גרויסע צאהל עדות און עקספערטען פון ביידע רעליגיעס: די יודישע און קריסטליכע — האט ארויסגערופען א סענסאציע און א אומגעהויערען אינטערעס.

צווישען די עדות איז געווען הרב פריזנער פון ווארשא. אלס עקספערטען זענען ארויסגערופען געווארען: הרב פראפ. משה שאר פון ווארשא, הרב קעסטענבוים פון ראדאם, הרב בראט פון טאמאשאוו און דער גייסטליכער פון דער ביסקופען-קוריע מאליסאק און דער פארשטעהער פון בילדונגס-מיניסטעריום ה' רעוועראווסקי.

אלס פערטיידיגער זענען ארויסגעטרעטען אדוו. זדושיכאווסקי פון לובלין, אדוו. בערענזאהן פון ווארשא, אדוו. סענאטאר דאבזשאנסקי, טשיכאווסקי און ציבולסקי פון קעלץ.

די פערטיידיגונג האט זיך בעמיהט אויפצואווייזען, אז די צווייטע חתונה פון ה' לעווי איז נישט פארגעקומען לויט אלע ציוויל יורידישע פארמאליטעטען, האס זענען א נויטהענדיגקייט ביי א פארמעלער הייראט. ס'איז נאר געווען א בלויזע רעליגיעזע צערעמאניע אהן יורידישע קאנקציעס.

די יודישע עקספערטיזע האט ענטוויקעלט דעם געדאנק פון גט על תנאי אין ארויסגעהענדיג פון רעליגיעזען שטאנדפונקט האבען די רבנישע עקספערטען ערקלערט, אז די צווייטע קידושין זענען געווען נישט אזוי שטארק אל, מחמת זיי זענען געגעבען געווארען על תנאי, וויבאלד ה' לעווי וועט געט'ען די ערשטע פרוי.

צוויי טעג, מאנטאג און דינסטאג האט זיך געצויגען דער פראצעס און מיטוואך איז ארויסגעטראגען געווארען דער אורטייל, לויט וועלכען אלע בעשולדיגטע זענען בעפרייט געווארען.

דער פראקוראר יאל האבען אנגעזאגט אנ'אפעלאציע קיין לובלין.

אונזער טיעפסטען מיטגעפיהל דעם ה' א"י לעוויט
צום טויט פון זיין פאטער
חיים ז"ל
זאל איהם גאט טרייסטען.
ח. ב. באליצקי און פאמיליע
קעלץ.

Aspirin
TABLETKI
BAYER
niezbędne również podczas lata
jako środek uśmierzający bóle.
Do nabycia w aptekach.

Jedna z NAJWIĘKSZYCH

Fabryk MYDŁA

POSZUKUJE

PRZEDSTAWICIELA

na Wschodnią część Wojew. Kieleckiego

Firmy lub kupcy mogący złożyć odpowiednią gwarancję bankową zechcą złożyć oferty pod szyfrą „WK. 519 do Tow. Reklamy Międzyn. Sp. z o. o. jen. repr. RUDOLF MOSSE, Katowice, ul. Mickiewicza 4.

ארקעסטער=רינג

בײַ ברית-טרומפעלדאר אין ראַדאָם.

ראָזענבערג פעלא גיעט 4 זל. און רופט ארויס: זיידענוועבער עווא — לובעלסקא 25, פישאפעף אסתר — באנק פאָלקסבאנק, זיידענוועבער נח— קילינסקי 21, זיידענוועבער יצחק — ליבעלסקא 25.

רייך בנימין גיט 2 זל. און רופט ארויס: נײמאַן ברוך — רחיינסקא 16, פישמאַן אלימלך — „ 9, גליקשטיין ראובן — „ 8.

תעלפמאַן יוסף ענשפערט מיט 2 זל.
פרידמאַן מ. י. „ „ 2 „
קאַרמאַן ח. ל. „ „ 2 „

גאָלדבערג ז. „ „ 2 „

בערענשטיין פאַלא גיט 5 זל. און רופט ארויס: ווייסבאָרד צעלא—לוב. 16, צוקער חנה — דלוגא נומ. 3, טענענבוים פיניע — רוויינסקי 16, קרימאלאָווסקי משה—וואַלנאַסטש 3, פעפער בעריל — קאָשציעלנא 6, בערגמאַן העלא — לובלינער ג. 7, ראָזענצווייג רעגינא—פקאַרשעה. 41, יאַנאָווסקי הירשל לוב. 7 באנק לידאַוי.

קויפמאַן יהודה גיעט 5 זל, און רופט ארויס: צמח מנחם—לובל. 33.

ספאָרט.

סענסאַציאָנעלער זיעג פון בר-כוכבא

א שעהנעם נצחון האָט אָנגעהאַלטען די היגע ב״כ, בעזיגענדיג אין א מייסטער-מעטש וועגען קל. „א״ די שטארקע פראָך פֿין זאגאָזשרושאָן איש מיט 7 געגען 5.

ב״כ, איבערנעמענדיג די איניציאַטיוו ציעלט ער כסדר׳דיגע געפעהרל כע אָנגריפען אויט׳ן געגנעריס טויער און אין פערלויף פון מיניטען מאַכט ער גאַנצע 4 גאָלען. דער עולם איז געבליבען ווי ענטוישט. בעזונדערס די ב״כ-שפּילער, וועלכע האָבען זיך צוליב די 0:4 אָנגעהויבען גרינגשעצען (מעהר בעזונדערס צום טויערמאַן) פראַך נעמט איבער דעם באל און ציעלט 3 גאָלען איינעם נאָכ׳ן אנדערן, ביים שטאַנד 4:3 פאר ב״כ ענדיגט זיך די ערשטע העלפט.

נאָך דער פויזע קעמפען ביידע צדדים מיט א שטאַרקע אמביציע. ב״כ ווייזט ארויס פיל טעכניק אין שעהנער קאָמבינאַציע-שפּיעל, ביי וועמען מ׳האָט אזעלכעס שוין לאנג נישט געזעהן. אין רעזולטאַט מאַכט ב״כ נאָך 3 גאָלען, דאגעגען פראך 2 גאָלען. מיט׳ן פער-

דינטען נצחון 7:5 פאר ב״כ ענדיגט זיך דער א נטערעסאַנטער מעטש.

גאָלען האָבען געמאַכט: זילבער בערג מאיר (2), אייזמאַן (2), לוקסענבורג (2) און ראַפּאַלאָוויטש (1).

שיעדס ריכטער — ה׳ בוקאַריצקי.

מכבי—טור (וויערזשבניק) 7:1 (2:1)

די היגע מכבי האָט, שפּילענדיג אין וויערזשבניק א מייסטער-מעטש וועגען קל. „א״ פערשפּילט צו די דאָרטיגע טור מיט׳ן רעזולטאַט 7 געגען 1.

שידס-ריכטער — ה׳ קלאָשינסקי פון ראַדאָם

טשאַרני—ר. ק. ס. 3:1 (1:0)

די דאָזיגע אַלטע געגנער האָבען זיך געטראָפען אין א מייסטער-שאַפטס-מעטש וועגען דער „א״ קל. פֿריגא געווינט ווי טאָג און געזיגט האָט ר. ק. ס. מיט׳ן איבערגעדערמאָנטען רעזולטאַט.

שיעדס-ריכטער—ה׳ ראַקאָטש.

בר-כוכבא—מכבי

ענדליך וועט דער שוין פון לאנג ערוואַרטעטער, מייסטער-מעטש צווישען בר-כוכבא און מכבי פאָרקומען דעם היינטיגען שבת. ביידע צדדים טרעטען ארויס אין גוטע צוזאַמענשטעלען.

שי-בוים.

מיר דריקן אויס אונזער טיפסטן מיטגעפיל
אונזער מיטאַרבעטער זישע פליגעלמאַן
צום טויט פון זיין
פאָטער
די יידישע אָנגעשטעלטע ביים אויטאָבוסן-פאַרקער אין ראַדאָם
פייגענבוים, סאָווא, אָראַטש, הירש, כיימאָוויטש.

LÓD SZTUCZNY

Rzeźnia Miejska rozwozi lód sztuczny

Zgłoszenia

na każdą ilość lodu kierować należy do Rzeźni Miejskiej, ulica Basenowa, telefon 563.

ס׳איז דאָ צו פערדינגען א בעזונדער צימער

פאר איין פערזאָהן, וואָלאָווא 3 ביי שלמה פאַטראַן.

Kino dźwiękowe „ŚWIT”

Dziś i dni następnych

ODSZCZEPIENIEC

w roli głównej: RICHARD DIX

Nad program: Dźwiękowo-śpiewny dodatek Paramountu z wyjątkami z opery „Traviata”

Wystrzegać się naśladownictw

o podobnym brzmieniu

Kino *NOWE CZARY* Teatr

Dziś i dn. następnych

MIASTO CUDÓW

w roli głównej Douglas Fairbanks

Brzdąc

w roli głównej Charlie Haplin

Kino *ODEON* Teatr

Od poniedz. dn. 23 Czerwca

Dwa wielkie filmy wyt. Paramount

Znajoma z pociągu

i Złoto pustyni

w rolach głównych:
Ryszard Dix, Louisa Brook, Wiltram Pewell.

Kino *CORSO* Teatr

Dziś i dni następnych

Wielki, monumentalny film p. t.

NIBELUNGI

z Pawłem Rychterem

Na scenie —Rewja w wykonaniu Artystów scen Warszawskich.

דרוקערײַ ה. גרינשפּאַן, ראַדאָם, לובעלסקא 30.

Redaktor Ch. M. Herc

Druka ... „Radomer-Kielcer Leben” Radom, Szwarlikowska 20.